

Diskutujme o rodině v pasti konfliktu či násilí

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, držíte v rukou už šesté SPONDEA Revue, kde tentokrát přinášíme diskusi nad otázkami, které si v praxi stále častěji klademe. Týkají se efektivní práce s rodinami zasaženými rozvodovým konfliktem a násilím. Klíčových otázek se zde vznáší tolik, že jsme se rozhodli k tématu uspořádat **konferenci s názvem „Rodina v pasti konfliktu či násilí. Jak efektivně pomoci ohroženému dítěti?“**.

Zahájení diskuse a vedení konstruktivního dialogu přinese vždy obohacení. Vede k objevování nových souvislostí, pomáhá odhalit nefunkčnosti a nasměruje na důležité křižovatky, z nichž mnohdy vyvěrají nové inspirativní a třeba i trochu dobrodružné cesty. A právě pro to vše stojí za to se v běhu rutiny zastavit, nadechnout a (ne)bát se začít diskutovat.

Přijměte tedy naše pozvání k obohacující diskusi nejen na následujících stranách ale, pokud chcete a můžete, přijďte i 4. října 2018 do Brna na naši konferenci. **Přihlásit se na ni můžete od 15. září 2018 na našem webu www.spondea.cz.** Na setkání a diskusi s každým z Vás se těší.

JANA LEVOVÁ, ředitelka společnosti SPONDEA, o. p. s.

Jihomoravský kraj

Záštitu nad konferencí převzal hejtman Jihomoravského kraje JUDr. Boumil Šimek

Účinné řešení domácího násilí.

Je třeba (r)evoluce?

Domácí násilí negativně ovlivňuje život a vývoj dítěte. Výzkumy i praxe začínají ukazovat, že klíč k efektivní pomoci leží v práci s celou rodinou. Volba takového přístupu je však – i vzhledem k současné české legislativě – poměrně komplikovaná. Jakou cestou by se měla intervenční centra vydat?

Intervenční centrum jako sociální služba definovaná zákonem nabízí pomoc a podporu osobám ohroženým domácím násilím. Pracovat tedy může jen s obětí, nikoli s původcem násilí. V mnohých rodinách domácí násilí zažívají nejen dospělí, ale také děti. V odborných kruzích dnes už nejsou žádné pochyby o tom, že osobní zkušenost s násilím v rodině velmi negativně ovlivňuje život a vývoj dítěte. A to bez ohledu na to, zda dítě násilí „jen“ slyší, vidí nebo jej zažívá na vlastní kůži, tedy je přímo obětí.

Péči potřebuje každé dítě zažívající domácí násilí

Trochu jiná situace je v tom, jak to berou rodiče. Ti často mají pocit, že děti, především těch mladších, se to netýká, protože si to „neuvědomují“. Jenže ty samozřejmě atmosféru v rodině vnímají velmi dobře. Na domácí násilí pak reagují různě. Konkrétní projevy jsou ovlivňovány osobností dítěte, jeho věkem, intenzitou, způsobem a délkou trvání domácího násilí. A také tím, jaká je podpora, nebo nepodpora okolí. U některých dětí se projeví regres v kognitivním vývoji, například začne šišlat, přestane mluvit. Může se objevit disociativní chování, úzkosti, emoční výkyvy, psychomotorický neklid, poruchy pozornosti, agresivní chování v kolektivu vrstevníků nebo také třeba noční můry. Některé děti zase mohou reagovat tím, že rychleji dospějí. Berou na sebe roli ochránce ohrožené osoby, přemýšlí, jak situaci řešit, starají se sami o sebe, aby nepřidělávali starosti.

Každopádně není pochyb, že každé dítě, které zažilo v rodině domácí násilí, potřebuje podporu okolí a psychologickou pomoc. Jak mu ji poskytnout co nejefektivněji tak, aby se nejednalo pouze o krátkodobou úlevu, ale skutečně dlouhodobou pomoc?

Domácí násilí se týká všech členů rodiny

V rámci Intervenčního centra s dětmi pracujeme a snažíme se, aby pro dospělé i děti byla psychologická pomoc dostupná a užitečná. Praxe nás dovedla k přesvědčení, že pokud chceme účinně pomáhat rodinám, které jsou zasaženy násilím, musíme efektivně pracovat s celým rodinným systémem, u kterého se vyskytuje domácí násilí. Abychom dokázali pomoci jednomu, potřebujeme mluvit i s druhým. Možnost poskytnout dlouhodobě efektivní podporu oběti domácího násilí je totiž nezřídka determinována možností odborné práce s tím, kdo násilí páchá.

Z konzultoven psychologů se tak nejen v naší organizaci stále častěji ozývá: „Potřebujeme s ním / s ní mluvit, jinak se neposuneme dál.“ Zákon definující práci intervenčních center však v současnosti neumožňuje pracovat v rámci jednoho pracoviště s obětí i původcem násilí. A přitom by to bylo mnohdy tak třeba. Mělo by se za změnu lobbovat? Co vše se ale přitom musí vyřešit?

S novým přístupem přichází i mnoho „ale“

Už nyní je jasné, že stojíme před problematikou, která je značně interdisciplinární a přesahuje pole působnosti i oblast současných

pravomocí intervenčních center. Trend práce s celou rodinou – a to i v problematice domácího násilí – je podle nás nutný a nezbytný. Měl by být důsledkem přirozeného vývoje, kdy vidíme, co se z dlouhodobého hlediska nedaří a co se naopak osvědčilo.

Evoluce v práci s rodinou zasaženou násilím směrem k větší efektivitě, možná i s prvky určité *revoluce* proti současným standardním postupům, je tedy nabíledni. A jde jen o to, kdo a jak ji u nás odstartuje. Zahraničních příkladů, kde se můžeme inspirovat i učit, je dost. Jedním z nich je například Holandsko, kde vykázaná násilná osoba dostane direktivně na výběr – buď začne s terapií ke zvládnutí agrese, anebo se zahájí trestní stíhání.

Jakým směrem se vydáme my? Vzhledem k současné české právní úpravě zákona, který se týká intervenčních center, víme o řadě úskalí a limitů práce s celým rodinným systémem. Budeme rádi, když se nám podaří otevřít diskusi o otázkách a dilematech, které se nad celým tématem vznášejí.

MICHAELA KRŠÍKOVÁ, vedoucí Intervenčního centra Brno

JITKA BAREŠOVÁ, dětská psychologka Intervenčního centra Brno

OTÁZKY K TÉMATU

- Bylo by dobré a přínosné nařídit v rodinách, kde došlo k vykázaní násilné osoby, jako nutnou povinnost zahájení terapie pro osobu nevládající svou agresi?
- Můžeme u dítěte zažívající domácí násilí respektovat jeho přání nestýkat se s násilnou osobou? Jak s tím dokážou pracovat dotčené orgány – OSPODY apod.?
- Je správnou cestu umožnit intervenčním centrům rozšíření služeb tak, aby mohla být ve styku i s násilnou osobou?

Dítě uprostřed rozvodové války.

Jak mu pomoci?

Desetitisíce dětí v České republice jsou svědky hádek a sporů rodičů, kteří se rozvádí nebo rozchází. A to nezřídka velmi bouřlivě. Čím dál více nezletilých je tak pod silným psychickým tlakem. Odborníci často nevědí, jak účinně pomoci. Práce s celou rodinou přinesla přelom.

Začneme nejprve tvrdými čísly. Mezi lety 2004 až 2010 u nás končilo rozvodem téměř každé druhé manželství. Dnes tento trend pozvolna opouštíme a rozvodovost v České republice tak v posledních letech začíná klesat. Máme tedy tím pádem méně nezletilých dětí, které jsou rozvodem zasaženy? A tedy my, psychologové a sociální pracovníci, snad méně práce? Překvapivě ne.

Zatímco v datech Českého statistického úřadu čteme, že před šesti lety se rozvod dotkl zhruba 23 tisíc dětí, v roce 2017 jejich počet narostl o dalších 800. A nejedná se ještě o konečná čísla. Nemáme totiž k dispozici počty dětí rozcházejících se nesezdaných párů. S problémy kolem bouřlivého rozchodu rodičů se tak mohou ročně potýkat další desítky tisíc dětí, o kterých statistiky mlčí.

V první linii války rodičů stojí dítě

V praxi se nám ozývá čím dál tím více párů, které při konfliktním rozchodu zažívají problémy s potomky anebo přímo řeší spor, jak dál pečovat o společné dítě. Není podstatné, jestli rodiče jsou úředně sezdání, nebo ne. Děti to odnáší u obou skupin podobně. V celé válce rodičů totiž stojí doslova v první linii a často to schytávají z obou rodičovských stran, i když ne vždy si to rodiče uvědomují. Často přicházejí s tím, že se dítěti náhle zhoršil školní prospěch, že se u něj objevily poruchy chování, psychosomatické obtíže, případně různé závislosti a chtějí posudek, že je něco v nepořádku. Při rozhovoru pak zjistíme, že problém leží ve složitém rozchodu rodičů. A chyba je většinou na obou stranách – u otce i u matky.

Individuální práce je kolotočem naděje a beznaděje

Individuální řešení s konfliktními rodiči je zpravidla neúčinné a mnohdy i frustrující. Můžeme si to ukázat na typickém modelovém příkladu.

Rodiče přijdou na konzultaci a často se s nimi dá domluvit. Uvědomí si, že konfliktem, soudy a vzájemným osočováním dítěti ubližují. A psychologovi se podaří vzbudit v dítěti naději, že situace doma se může uklidnit. Vše vypadá na dobré cestě. Po společném sezení se rodiče vrátí do svých domovů a za svou sociální skupinou. A tady dochází ke zlomu. Přichází pod tlak svých vlastních rodičů, nových partnerů, kamarádů, kteří se je – byť mnohdy v dobré víře – snaží podpořit a radí jim. Nicméně bohužel často kontraproduktivně vůči nastartované práci psychologa. Padají otázky a rady jako: „Proč mu chceš vyjít vstříc? Už si nevzpomínáš, co ti těch deset let dělal? Nenech se jím manipulovat. Ten psycholog přeci vůbec neví, jaké to doma máš a co je ten druhý zač.“ Rodiče pak přicházejí na další konzultaci s tím, že si to nechali projít hlavou, a dosaženou dohodu často smetou ze stolu. A jsme na začátku, jenže v ještě větší krizi.

Přichází totiž frustrace. Nejen pro psychologa, ale zejména – a to je podstatné – pro dítě. Naděje, že dítě bude více v klidu, totiž opět padá. Mizí s tím mnohdy i důvěra dítěte k psychologovi, kterou se podařilo začít budovat. Děti si zklamání uvědomují a nevidí důvod, proč by někam měly chodit, když to stejně nic nezmění. A mají pravdu.

Práce s celou rodinou přináší cestu i řešení

Ve Spondey jsme se roky potýkali s hledáním efektivního programu pomoci válčícím rodinám – tedy takovým, které jsou doslova chyceny v pasti rozvodového konfliktu. A byli jsme úspěšní. Už 4 roky používáme osvědčenou metodu vycházející z úspěšného programu holandských terapeutek Justine van Lawick a Margreet Visser – Dítě v centru zájmu. Přístup metody k řešení složité rozvodové situace v rodině je v mnohém velmi inovativní.

Efektivní program Dítě v centru zájmu

Na rozdíl od běžné terapeutické rozvodové praxe totiž tato metoda pracuje s celou rodinou, které se rozvodový konflikt týká. Do jednoho běhu se může zapojit až šest rodin. V průběhu osmi setkání nahlíží rodiče prostřednictvím sebezkušenostních technik a cvičení na konflikt v rodině očima dítěte. Souběžně s rodičovskou skupinou probíhá dětská skupina, jejímž cílem je poskytnout dětem bezpečný prostor pro ventilaci a vyjádření jejich pocitů. Děti také dostávají podporu v tom, aby dokázaly před rodiči vyjádřit své názory a pocity.

Před startem celého programu probíhá pokaždé také tzv. síťovací setkání. Na něj jsou pozváni i sociální skupiny dotčených rodičů. Vysvětluje, k čemu program slouží, odpovídáme na otázky a žádáme blízké osoby rodičů, aby je podpořili v těžkých chvílích, aby sledovali a reflektovali případné pozitivní změny. Tím také eliminujeme negativní dopad výše uvedených situací, kdy blízcí přispívají k eskalaci konfliktu.

Tento přístup je velmi úspěšný také v tom, že rodičům pomáhá nastavit konstruktivní komunikaci, sníží počet konfliktů, zkrátí dobu soudních sporů a v neposlední řadě také ušetří rodičům výdaje za advokátní zastoupení u opatrovnických sporů.

Pomáháme, učíme se a sdílíme

Ve Spondey jsme realizovali již 5 běhů programu a pomohli tak téměř třem desítkám rodin. Díky tomu jsme získali již řadu zkušeností, které stále doplňujeme. V metodě také školíme další odborníky. Jsme připraveni se o své zkušenosti podělit a také otevřít řadu otázek, které si při své práci klademe.

PETR VÁLEK, klinický psycholog a garant programu

OTÁZKY K TÉMATU

- Jak motivovat rodiče k účasti v programu?
- Jak spolupracovat s rodiči, jejichž motivace je založena na nařízení OSPOD nebo soudu?
- Jak pracovat s frustrací, která se objevuje u pracovníků v průběhu spolupráce s rodiči v konfliktním rozvodu?
- Jak si udržet nestrannost pracovníka v rozvodovém konfliktu?
- Jakým způsobem posilovat a udržet pozitivní změny v postojích rodičů?

Společně hledejme a nacházejme!

Jedním z témat konference, které bude jako nit propojovat všechny příspěvky, je spolupráce napříč organizacemi a institucemi přispívajícími k podpoře rodin. Pojmenujme společně to, co nás na spolupráci trápí a jak bychom mohli zajistit lepší fungování.

Mezioborová spolupráce je v posledních letech nadužívaným pojmem. Přesto je její podstata z našeho pohledu nesmírně důležitá a je jedním z klíčových momentů vedoucím k pozitivním změnám v rodinách. Chceme udělat vše proto, aby mezioborová spolupráce mezi naší organizací Spondea a dalšími byla funkční a obohacující. Věříme, že je to cesta, jak nastavit efektivní fungování a zlepšit účinnost sociálních služeb v celém Česku.

Při naší každodenní práci jsme v kontaktu s pracovníky OSPOD, kolegy z jiných sociálních služeb, s lékaři, policisty, pedagogy i školními psychology. Považujeme za důležité vědět navzájem o sobě

i o naší práci, scházet se nad společnými případy a motivovat klienty, aby s podporou odborníků začali měnit to, co jim a jejich dětem v rodinném životě nevyhovuje.

Rádi bychom společně s Vámi hledali odpovědi na otázky, které si při práci s dětmi a jejich rodiči často klademe a vytvořili tak i prostor pro diskuzi nad tím, jak můžeme pracovat s celou rodinou a spolupracovat při tom i s ostatními kolegy z praxe.

Těšíme se na Vás na konferenci, kde se o sobě a našich způsobech práce dozvíme ještě více. A otevřeně si řekneme, co se nám společně daří a kde je potřeba na komunikaci zapracovat. Připravte si na konferenci své důležité otázky k tématu, které Vás trápí. Věříme, že společně uděláme první krok k jejich vyřešení. Těšíme se na hlas každého z Vás!

EVA POSPÍCHALOVÁ

zástupkyně ředitelky, metodička sociálních služeb

Neváhejte a hlase se na konferenci na www.spondea.cz

KDO JE SPONDEA

Organizace SPONDEA už od roku 1998 pomáhá dětem, dospívajícím a jejich rodinám, jež se ocitli v těžké životní situaci a potřebují okamžitou pomoc a podporu. Mezi její vlajkové lodi patří program *Dítě v centru zájmu* zaměřený na zvládání rozvodového konfliktu a také pomoc lidem zasaženým domácím násilím společně s projektem na řešení hněvu a agrese ve vztazích. Odborníci Spondey kladou při své práci důraz na zájmy dětí, individuální přístup ke každému klientovi, respekt k jeho rozhodnutí a zachování diskrétnosti svěřených informací.

Mezioborová spolupráce zahrnuje komplexní nabídku pomoci, součinnost mezi jednotlivými službami organizace a spolupráci s dalšími odborníky vždy v zájmu a ve prospěch klientů. Krom poskytování sociálních služeb plní Spondea také sociálně právní ochranu dětí a je poskytovatelem zdravotních služeb s ordinací klinické psychologie.

Klíčovými partnery společnosti jsou Statutární město Brno a Jihomoravský kraj, akademická obec a další spolupracující subjekty – Policie České republiky, Orgány sociálně právní ochrany dětí, soudy.

SPONDEA, o. p. s.

IČO 25 34 63 42

Sýpka 25, 613 00 Brno, Česká republika

Tel.: +420 541 213 732

Fax: +420 544 526 561

E-mail: spondea@spondea.cz,

Web: www.spondea.cz

Krizová pomoc, pomoc rodinám

Tel.: +420 608 118 088, pevná linka: +420 541 235 511

E-mail: krizovapomoc@spondea.cz

Web: www.spondea.cz

Domácí násilí

Tel.: +420 739 078 078, pevná linka: +420 544 501 121

E-mail: intervencni-centrum@spondea.cz

Web: www.ic-brno.cz

Programy pro osoby nezvládající agresi ve vztazích

Tel.: +420 725 005 367

E-mail: vzteky@spondea.cz

Web: www.nasilivrodine.cz

Vzdělávání

Tel.: +420 725 427 241

E-mail: vzdelavani@spondea.cz

Web: www.spondea.cz